

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ФУҚАРОЛАРНИ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ БИЛАН ХАМКОРЛИГИ БЎЙИЧА ИЛГОР ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ

ИИВ Академияси 3-ўқув курси 308-гурух курсанти
Мухитдинов Жаҳонгир Садирдин ўғли

Аннотация: Мамлакатимиз мустақилликка эришганидан то ҳозирги кунга қадар амалга ошириб келаётган туб ислоҳотларимиздан кўзланган асосий мақсадлардан бири жамиятимизда бозор муносабатларини авж олдириш асосида шахс ҳуқуқ ва эркинликларини янада кенгайтириш, бу ҳуқуқ ҳамда эркинликлар кафолатларини кучайтиришдан иборатдир. Ижтимоий соҳа иқтисодий ислоҳотларимиз эволюцион тарзда, босқичма-босқич мамлакатимиз, ҳаётимизнинг барча жабҳаларида, фуқароларимиз моддий, маънавий- руҳий аҳволида салмоқли ижобий ўзгаришлар ясар экан, буларнинг барчаси инсон ва унинг манфаатларини таъминлаш устивор вазифалардан бўлиб қолаверади. Зероки, Республикаимиз Президенти Ш.М.Мирзиёев ўзининг Олий мажлисга мурожаатномасидаги маърузасида таъкидлаганларидек: « Биз мамлакатимизда ҳуқуқий давлат, демократик жамият барпо этиш, инсон манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликларини энг олий ва устивор қадрият сифатида қарор топтириш борасида ўтган давр мобайнида қонунчилик соҳасида ва амалий сиётамизда қандай натижа ва ютуқларни қўлга киритилган бўлсак, уларнинг барчаси Конституциямизда муҳрланиб қўйилган талаб ва тамойиллар билан узвий боғлиқдир.

Калит сўзлар: ҳуқуқбузарликлар прафилактикаси, ҳуқуқий давлат, прафилактика инспектори, инсон манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликларини энг олий ва устивор қадрият сифатида қарор топтириш, шахс ва давлат, фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари.

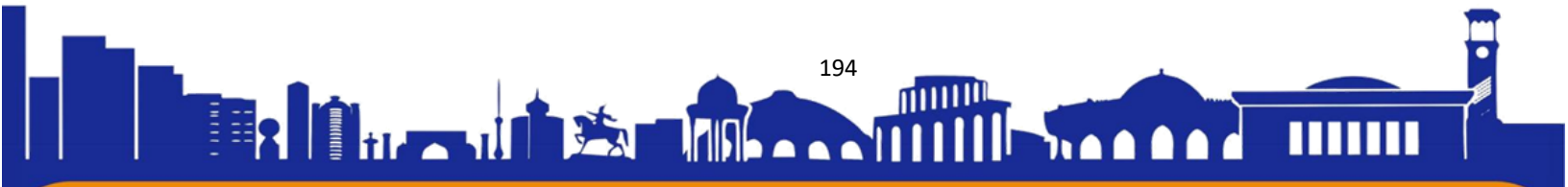
Ўзбекистон Республикаси мустақил миллат, мустақил давлат сифатида ўз тараққиёт йўлини бошлаган дастлабки кунлардан бошлабқ умуминсоний қадриятлар, инсон ва унинг ҳуқуқларига оид халқаро қоидалар устивор эканлигини тан олди. Бу ҳол республикаимиз томонидан мустақиллигимизнинг илк даврларидаёқ Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Инсон ҳуқуқларига тааллуқли энг муҳим халқаро ҳужжатлари - « Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон

Декларацияси», «Иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида»ги Халқаро пакт, «Аёллар, болалар ҳуқуқлари»га оид конвенцияларни ратификация қилинишида, ушбу оламшумул халқаро стандартларнинг асосий принциплари ҳамда нормалари Ўзбекистон Республикасининг миллий қонунчилигига, енг аввало, Ўзбекистон Республикаси Конституциясига имплементация (халқаро нормаларнинг миллий қонунчиликда акс этиши) қилинди ҳамда муваффақият билан билан қўлланиб келинмоқда. Бугунги кунда шахс ва давлат муносабатларида шахс ҳуқуқларининг устунлиги эътироф этилиб, ижтимоий ҳимоя давлатимиз сиёсатида етакчи ўрин тутиши таъкидланар экан, инсон ҳақ-ҳуқуқларини янада кенгайтириш, бу ҳуқуқлар рўёбга чиқарилиши учун қулай иқтисодий ҳамда ҳуқуқий шароит, кенг макон яратилиши, инсон ҳуқуқлари кафолатларининг кучайтирилиши ва бу кафолатларининг кучайтирилиши ва бу кафолатлар натижасини таъминловчи зарур механизмлар яратилиши, мсасалар уларни зудлик билан ишга туширилиши билан боғлиқ муаммолар аниқлаш, уларни зудлик билан ишга туширилиши билан боғлиқ муаммоларни аниқлаш, уларни ечимини ахтариб топиш давлат ва жамият учун ҳам, уни ҳар бир аъзоси учун ҳам ҳаётга аҳамият касб этувчи долзарб масала ҳисобланади. Бугун ривожланган айрим давлатлар АҚШ, Россия, Буюк Британия, Австралия, Япония, Хитой, Германия ва ҳ.к)да фуқаролар ҳафвсизлиги, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш билан баробар, фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари фаол қатнашиши, барча жабҳаларда ўз фаолиятини олиб боришлари, ҳуқубузарликлар профилактикасини ташкил этишда, жиноятларни олдини олишда қўмаклашиш мақсадида маҳалла ролини ошириб, жойларда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари ташкил этилган. Шу орқали улар давлат органлари билан ҳамкорликда самарали иш фаолияти олиб боришга хизмат қилинмоқда, ҳуқуқ тарғибот-ташвиқот ишларини олиб борилишига, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини янада юксалишига хизмат қилмоқда. Жамоат тартиби ва Ҳафвсизлигини таъминлашда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари иштироки бўйича ўзига хос тажриба **Россия Федерациясида** қарор топган.

2003 йилдаги "Россия Федерациясида маҳаллий ўзини ўзи бошқаришни ташкил этишнинг умумий тамойиллари тўғрисида" Федерал қонуни (34-модда)

маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг тузилишини, шу жумладан қуйидаги элементларни аниқ белгилайди:

Мунитсипалитетнинг вакиллик органи;

мунитсипалитет раҳбари;

маҳаллий бошқарув;

Мунитсипалитетнинг назорат органи;

Уставда назарда тутилган бошқа маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари.

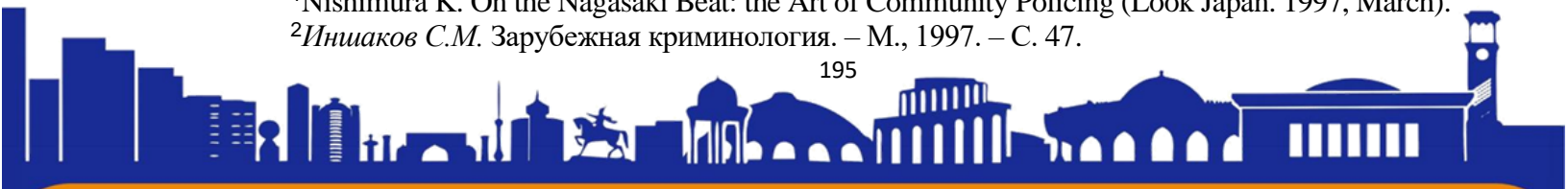
Япония полицияси ҳам жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорлик қилиш борасида кенг қўламли тажрибага эга бўлиб¹, реабилитацион химоя марказлари, «Акалар ва опалар», «Ота-оналар ва ўқитувчилар» жамиятлари ҳамда ўзини ўзи бошқариш (мавзелар) кўмиталари бу борадаги ҳамкорликнинг тенг ҳуқуқли субъектларидир.

Америка Қўшма Штатларида аҳоли турар жойларида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда полициянинг фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорлиги юзасидан кейинги 12–15 йил ичида «компьюнти полисинг», яъни «жамоа полиция хизмати» принципига асосланган концепция фаол амал қилмоқда. Бунда полициянинг асосий эътибори микротуманларга қаратилиб, бир томондан фуқароларнинг турмуш тарзини ўзгартиришга ёрдам берилди, иккинчи томондан ҳар бир фуқаронинг жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш, жиноятларнинг олдини олишга ҳиссасини кўшиши мумкинлиги ҳақида тушунтириш ишлари олиб борилди. Натижада полиция билан фуқаролар ўртасидаги ўзаро ишончга асосланган муносабатлар самара бера бошлади. Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари, хусусан фуқароларнинг ҳуқуқ-тартиботни таъминлашдаги фаол иштирокини рағбатлантиришда, меҳнатларини турли йўллар билан тақдирлаш, оммавий ахборот воситаларида чиқишлар қилиш, давлатнинг олий мансабдор шахслари томонидан ташаккур эълон қилиш каби турли усуллар қўлланилади².

Таъкидлаш жоизки, хорижий давлатларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари

¹Nishimura K. On the Nagasaki Beat: the Art of Community Policing (Look Japan. 1997, March).

²Инишаков С.М. Зарубежная криминология. – М., 1997. – С. 47.

иштирокини таъминлаш орқали ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, хусусан полиция фаолиятининг устидан жамоатчилик назорати ҳам таъминланади. Бинобарин, 1990 йилда Копенгаген шаҳрида Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти иштирокчи-давлатлари ички ишлар идоралари жамоатчилик назорати остида бўлиб, унга ҳисобдор бўлиши лозимлигига яқдиллик билан келишишган эди³. Қолаверса, ички ишлар идоралари фаолиятининг демократик асослари уларнинг нафақат давлат ва қонун, балки фуқаролар, уларнинг вакиллари олдида ҳам ҳисобдор бўлишини талаб қилади⁴.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, хорижий давлатларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда полициянинг фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари билан мунтазам ҳамкорлигини таъминлаш орқали, *биринчидан*, маҳаллий даражада жамоат тартиби ва хавфсизлигини самарали таъминлашга, *иккинчидан*, ҳудудда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш учун нафақат полиция, балки фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари ҳам масъул эканлигини тушуниб етишга, *учинчидан*, полиция фаолиятининг устидан фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари доимий назоратини таъминлашга эришилади.

---

³ОБСЕ, Документ копенгагенского совещания. – Копенгаген, 1990. – С. 5–6.

⁴Руководство по демократическим основам полицейской деятельности / Составлено Старшим советником Генерального секретаря ОБСЕ по вопросам полицейской деятельности. – Вена, 2008. – С. 14.

